

Література:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької наново перекладена 988-1988. Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства в Україні. Переклад І. Огієнко. 1523 с.
2. Гаврилишин Богдан. Залишаюся українцем Львів: «Видавництво Старого Лева», 2021. 320 с.
3. Конституція України: подарункове видання / упоряд.: Л.І. Бірюк, Н.І. Адамчик, Є.Г. Кудлай [та ін.]. Київ: ВАІТЕ, 2021. 324 с.
4. Методика викладання української мови. Навчальний посібник / за редакцією доктора філологічних наук професора С. І. Дорошенка. 2-е видання, перероблене і доповнене. Київ: «Вища школа», 1992. 396 с.
5. Перес Шимон. Дрібних мрій не буває. Про сміливість, уяву та становлення сучасного Ізраїлю <https://knigogo.top/chitati-online/dribnyh-mrij-ne-buvaye/>
6. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, коментарі В. В. Яременка. Київ: Радянський письменник, 1990. 558 с.
7. Улас Самчук Нарід чи чернь? 1941 // Часопис «Українське слово», ч. 53 (53) від 9 листопада 1941. Київ. 4 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-490-3-68>

АДАПТАЦІЙНІ ДІЇ СЬОГОДЕННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Горицька О. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології та методики
викладання іноземних мов
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Рожельюк І. Я.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри романо-германської філології
та методики викладання іноземних мов
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Положенням статті 26 Загальної декларації з прав людини 1948 року гарантується кожному право на освіту. Більше того, передбачено, що «освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей

кожного та спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод» [4]. Конституційний припис статті 53 Основного Закону України також гарантує «кожному право на освіту, яке перебуває під захистом держави та реалізується нею шляхом забезпечення доступності і безоплатності дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам» [5]. Воєнний стан в Україні, введений Указом Президента України N 64/2022 від 24 лютого 2022 року [8], став карколомним етапом для трансформації усіх сфер суспільного життя.

Порушене війною гарантоване міжнародними актами та Конституцією України право на освіту обґрунтовує необхідність якісно нового науково-прикладного переосмислення процесу освіти, пошуку нових інноваційних рішень, вчасному та релевантному реагуванню на виклики сьогодення, спричинені трансформацією відносин та зв'язків між усіма учасниками освітнього процесу.

Особливості організації освітнього процесу були і залишаються предметом міжгалузевих досліджень. Зокрема, питанню трансформації освітнього процесу, в тому числі і в період війни, приділяли увагу такі вчені, як О. Глушко, М. Гришук, Н. Губерська, А. Детюк, А. Джурило, Г. Євсєєва, Є. Єгоров, Л. Ковтун, О. Конопляник, С. Кушнір, О. Локшина, О. Назаренко, П. Нажа, В. Савищенко, М. Савицький та інші. Незважаючи на комплексність предмета дослідження, питання адаптаційних дій та підходів до організації освітньої діяльності закладів освіти в період дії правового режиму воєнного стану потребує додаткового вивчення.

Система вищої освіти України, як і решта сфер життя країни, зазнала серйозних руйнувань і втрат внаслідок нового етапу війни, який 24 лютого 2022 року проти України розпочала росія. Упродовж двох років до початку повномасштабної війни освітня сфера нашої країни функціонувала в умовах пандемії та обмежень, пов'язаних зі стрімким поширенням захворюваності на COVID-19. До початку цих подій першочерговим завданням для системи освіти стояли питання реформування, створення системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, узгодженої зі стандартами, що діють у Європейському просторі, тощо. Проте в часи пандемії на перший план постали питання створення безпечного середовища та впровадження дистанційного формату навчання. Після початку повномасштабної збройної агресії ситуація у освіті України ще більше ускладнилася. Освітній процес було призупинено, увесь цей час зазнають руйнувань будівлі українських закладів освіти, учасники освітнього процесу опинилися в різних умовах, часто за межами України або в регіонах віддалених від зони бойових дій;

дехто продовжує перебувати на тимчасово окупованих територіях. Українська система освіти, як і у 2014 році, після анексії Криму та початку воєнних дій на Донбасі, стикнулася з питанням переміщення закладів освіти на підконтрольну територію. Все це змусило адаптувати освітній процес до нових умов.

Нищівний вплив війни з 24 лютого 2022 року на стан освіти в Україні важко недооцінити. Так, в аналітичному звіті Міністерства освіти і науки України зазначається, що «з початку повномасштабного вторгнення на територію нашої держави було пошкоджено понад 2000 закладів освіти всіх рівнів, з яких понад 200 повністю зруйновано. Серед закладів освіти найбільших втрат такі зазнали у Харківській, Донецькій, Чернігівській, Миколаївській, Херсонській, Запорізькій областях» [7]. Тому однією із проблем у процесі організації освітнього процесу стало забезпечення таких умов навчання, за яких уникнення загрози життю та здоров'ю здобувачів освіти стане мінімальним. Останнє відповідає та реалізує конституційний обов'язок держави – її завдання, визначене положенням статті 53 Конституції України [5]. Одним зі способів реалізації такого завдання є інституційне та нормативне забезпечення, що з 24 лютого 2022 року реалізується таким чином:

- переміщенням закладів освіти з територій активних бойових дій або дій можливого руйнівного ураження на території або у підпорядкування іншим закладам освіти, які знаходяться в зоні умовної безпеки;
- організація освітнього процесу в дистанційній, змішаній (гібридній формі) з використанням інструментів дистанційного зв'язку та освіти;
- виявлення недоліків та їх виправлення в частині адміністративно-управлінської діяльності у сфері освіти;
- переорієнтація в підготовці кадрів та ін. [2, с. 8-9].

Що стосується інституційного забезпечення процесу трансформаційних змін у період дії правового режиму воєнного стану, то головним, але не єдиним центральним органом виконавчої влади, який забезпечує функціонування системи освіти, є МОН України, яке формує та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності у зазначених сферах, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності [2, с. 9].

Великою проблемою залишається питання фінансування освіти в Україні, що спричиняє потребу у диверсифікації джерел та форм фінансування закладів освіти особливо державної форми власності, що на сьогодні об'єктивно важко втілити у життя. До того ж подібні зміни

провокують сповільнення розвитку регіональних закладів освіти, скорочення кадрів, неможливість отримати вищу освіту здобувачами з низьким рівнем доходів тощо. Проте потрібно відзначити, що держава зайняла активну громадянську позицію в частині доступу до вищої освіти [1].

До того ж неймовірні розміри руйнувань закладів освіти, інших державних та приватних підприємств, установ та організацій спричиняють значне звуження обсягу охоплення навчальної практики та значні кадрові втрати, які до того ж додатково спричинені трудовою міграцією українців за кордон [2, с. 10].

В монографії «Українська освіта в умовах війни» авторами відзначається і міжнародна підтримка освітнього процесу, в тому числі і для здобувачів вищої освіти. Так, протягом дії правового режиму воєнного стану продовжує своє функціонування Швейцарсько-український проєкт «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (DECIDE), що реалізується в Україні Громадською організацією DOCCU у партнерстві з Цюріхським педагогічним університетом (Швейцарія) за підтримки Швейцарської Конфедерації, представленої Посольством Швейцарії в Україні та Швейцарським бюро співробітництва в Україні. «Проект DECIDE спрямовано на підтримку реформ в освіті та процесів децентралізації для впровадження в Україні ефективної системи управління освітою в громадах» [6, с. 118]. Зазначена підтримка додатково координує та імплементує світові стандарти якості освіти, а окрім цього, допомагає реалізувати науковий потенціал здобувачів для біженців за кордоном.

В умовах війни як вказує Т. Губанова «особливої ролі та значення набуває також психологічна підтримка учасників освітнього процесу. Психологічна допомога та емоційна підтримка у закладі освіти має проводитись систематично і поетапно, починаючи із закладу дошкільної освіти, саме тому важливим є питання підвищення компетентності педагогічних працівників у напрямі надання першої психологічної допомоги та оволодіння сучасними технологіями такої допомоги» [3, с. 29].

Міжнародні проєкти створюють підстави для підтримки наукового потенціалу та особистих якостей здобувачів освіти, а також розширення їхніх можливостей, тому важливо окремо відзначити необхідність у прогресивному зростанні та налагодженні міжінституційної та міжнародної співпраці, особливу роль у якій відіграють органи влади України. Незважаючи на це, агресія ворога на території України стала прямою перешкодою для інформаційного забезпечення здобувачів освіти про наявні можливості і, на жаль, на сьогодні не вдається вирішити досить оперативно та ефективно цю проблематику [6, с. 122].

Таким чином, освіта є базисом прогресивного розвитку країни. Повномасштабна війна спричинила непоправимі втрати соціального,

економічного та культурного характеру, завдано нищівних руйнувань освітній інфраструктурі, порушено баланс реалізації прав та основоположних свобод громадян. Суспільство у змозі адаптуватись під виклики нового часу, проте відкладати вирішення поточних проблем на невідоме майбутнє на сьогодні немає сенсу.

Література:

1. Вища освіта в Україні під час воєнного стану. URL: <https://it-kharkiv.com/vyshha-osvita-v-ukrayini-pid-chas-voyennogo-stanu>
2. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
3. Губанова Т.О. Функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану: сучасний стан та перспективи. Київський юридичний журнал. 2023. Вип. 3. С. 23-31
4. Загальна декларація прав людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
5. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Українська освіта в умовах війни: монографія. За наук. ред. С.О. Терепищого. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 234 с.
7. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Informanalitc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
8. Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>